

Divine laws in the Thought of Ayatollah Shahid Khamenei: Analysis of the Types, Applications, and Position of the Victory laws

Ghasem Tarkhan *

Professor at the Research Center for Islamic Culture and Thought and member of the faculty of the Department of Modern Theology and Theology
Email: tarkhan@iict.ac.ir

Citation Tarkhan, GH. (2026). Divine laws in the Thought of Ayatollah Khamenei: Analysis of the Types, Applications, and Position of the Victory laws. *QABASAT*. 31 (121): 29-68

 [10.22034/qabasat.2026.2087507.2502](https://doi.org/10.22034/qabasat.2026.2087507.2502)

Received: 26 April 2026 , Revised: 23 July 2026 , Accepted: 24 July 2026

Abstract

Divine laws, as fixed and unchangeable laws governing the system of creation and communities, are one of the fundamental axes in explaining socio-historical developments from the perspective of the Holy Quran.

Over the past decades, Ayatollah Khamenei has repeatedly explained and adapted these laws to the situation of the Islamic Revolution, the Resistance Front, and Muslim societies.

The present study, employing thematic analysis and referring to the collection of the Supreme Leader's statements on his information database, seeks to extract and systematize the categories of divine laws from his perspective.

The findings indicate that, firstly, the Supreme Leader's statements clearly cover three categories of laws: conditional laws (especially the law of divine assistance (Nasr), the law of substitution (Khalaf), and the law of destruction (Tadmir)), absolute non-competitive laws (such as general aid and trial), and absolute competitive laws.

Secondly, among these, the law of divine assistance (Nasr), with over 60% of references, has the highest application in terms of Quranic argumentation, conditions, and instances of this law. Relying on verses such as "If you help God, He will help you" and "God will surely help those who help Him", the Supreme Leader introduces it as a definitive and infallible divine law for resistant societies.

Thirdly, other laws – whether conditional like the law of divine accompaniment (Ma'iyah) or substitution (Khalaf), or absolute laws of both types – have been analyzed in line with and with a view to the law of divine assistance.

Keywords

Divine laws, Ayatollah Khamenei, tradition of victory, conditional tradition, succession of the righteous, resistance.

Extended Abstract

Introduction

Divine laws (sunan) are among the key Quranic concepts referring to the fixed and immutable rules governing creation and human societies. Rather than being abstract ideas, these laws are objective and empirically traceable throughout history. In the contemporary era, Ayatollah Khamenei has extensively elaborated on these laws, applying them to the Islamic Revolution, the Sacred Defence, the Resistance Front, and the Islamic Awakening. This study seeks to identify and systematize the categories of divine laws from his perspective by analyzing his statements published on his official database (farsi.khamenei.ir). The main research question is: based on Ayatollah Khamenei's statements, into which categories can divine laws be divided, and which category is most frequently used in his analysis of current issues? The hypothesis is that three categories can be inferred—absolute non-competitive, absolute competitive, and conditional—with the conditional law of divine assistance (Nasr) being the most frequent. The research is descriptive-analytical in method and applied-theoretical in purpose, using purposive sampling of statements explicitly addressing divine laws up to the year 1402 (2023–24).

Methods

This study employs thematic analysis. All statements containing the keyword “divine law” (sunnat-e elāhi) were retrieved from the official Persian database of Ayatollah Khamenei's office. The corpus includes speeches, messages, and meetings from 1368 to 1402 (1989–2024). A purposive sample was selected from texts that explicitly define, categorize, or apply divine laws to historical or contemporary events. Data analysis followed a three-step coding process: open coding, axial coding, and selective coding, leading to the extraction of three main categories of divine laws. Frequency and contextual distribution of the references were also quantified.

Results

The findings show that Ayatollah Khamenei clearly distinguishes three categories of divine laws:

Conditional divine laws in the statements of Ayatollah Khamenei are those rules whose realization depends on human action and will, and they are among the most significant divine laws for human societies. Among the most prominent of these is the Law of Nasr (Divine Assistance), which, with over 60% of

references, constitutes the most central concept in the Leader's analyses. Based on key Quranic verses such as "If you help God, He will help you" (Quran 47:7) and "God will surely help those who help Him" (Quran 22:40), he considers divine help conditional upon faith, perseverance, and jihad. Alongside this, the Law of Divine Accompaniment (Ma'iyah) ensures God's special presence and care in times of hardship; the Law of Special Guidance which is granted to the faithful through jihad; the Law of the Descent of Blessings and Increase of Favours which flows through faith, piety, and gratitude; and the Law of Khalaf (Substitution) which grants a better return in exchange for financial and spiritual sacrifice—these are among the other conditional laws that each find meaning in the realization of the Law of Nasr. All of them indicate the coherence and harmony of divine laws in the system of governance over human societies.

Absolute non-competitive laws (sunan-e motlaq-e reqābat-nāpazir): These occur independently of human will, such as general guidance, general aid (emdad), and trial (ebtelā). They form the backdrop for the conditional laws.

Absolute competitive laws (sunan-e motlaq-e reqābat-pazir): These are certain to occur but their speed, quality, and extent depend on human action—examples include the succession of the righteous (eštekhilāf-e sālehan) and social transformation (tahavvol).

The study also shows that other conditional laws, such as divine accompaniment (ma'iyat) and substitution (khalaf), are explained in relation to the law of Nasr. The leader uses at least 14 distinct Quranic verses to support the law of Nasr and its conditions. The most frequently cited conditions for receiving divine aid are: aiding God's religion, jihād and steadfastness, insight, sincerity, piety, and gratitude. The leader applies these laws to numerous historical and contemporary instances: the Islamic Revolution, the Iran–Iraq War, the 19 Dey uprising in Qom, the liberation of Khorramshahr, the 33day war against Hezbollah, the 22day and 8day wars in Gaza, the fall of Mubarak in Egypt, and the resistance of the people of Gaza in 2023. The chronological distribution of references to key verses (e.g., 47:7 and 22:40) shows a marked increase during critical periods of external pressure, indicating their strategic importance for sustaining hope and mobilisation.

Conclusion

Ayatollah Khamenei's statements present divine laws not as abstract theological concepts but as operative, testable principles for analysing social and historical change. The frequent and contextual use of the law of Nasr reveals its central role in his thought, particularly in motivating resistance against global

arrogance. Other divine laws are consistently interpreted through the lens of Nasr, showing that the leader prioritises the promise of divine aid to strengthen the morale of the Islamic Ummah. This study provides a robust framework for future research on the theology of resistance and the philosophy of Islamic history. The threefold typology—conditional, absolute noncompetitive, and absolute competitive—offers a comprehensive tool for understanding how divine laws function in the practical arena of socio-political struggles.

Funding

According to the corresponding author, this research received no specific grant from any funding agency.

Author's Contribution

The author is solely responsible for the design, implementation, writing, and final approval of the manuscript.

Conflict of Interest

The author declare that there is no conflict of interest regarding the authorship or publication of this article.

سنت‌های الهی در اندیشه آیت‌الله شهید خامنه‌ای: تحلیل اقسام، کاربرت‌ها و جایگاه سنت نصر

قاسم ترخان*

Email: tarkhan@iict.ac.ir

استاد تمام گروه کلام و الهیات جدید پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

استناد ترخان، قاسم (۱۴۰۵). سنت‌های الهی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای: تحلیل اقسام، کاربرت‌ها و جایگاه سنت نصر. *قبسات*. ۳۱ (۱۲۱): ۶۸-۲۹

[10.22034/qabasat.2026.2087507.2502](https://doi.org/10.22034/qabasat.2026.2087507.2502)

تاریخ ارسال: ۱۴۰۵/۰۲/۰۶، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۵/۰۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۵/۰۲

چکیده

سنت‌های الهی به عنوان قوانین ثابت و تغییرناپذیر حاکم بر نظام تکوین و تشریع، یکی از محورهای اساسی در تبیین تحولات اجتماعی-تاریخی از منظر قرآن کریم است. آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع در طول دهه‌های اخیر، بارها به تبیین و تطبیق این سنن با وضعیت انقلاب اسلامی، جبهه مقاومت و جوامع مسلمان پرداخته‌اند. پژوهش حاضر با روش تحلیل مضمون و با مراجعه به مجموعه بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع در پایگاه اطلاع‌رسانی ایشان، به دنبال استخراج و نظام‌مندسازی اقسام سنن الهی از دیدگاه ایشان است. یافته‌ها نشان می‌دهد بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع اولاً به روشنی سه دسته از سنن را پوشش می‌دهد: سنت‌های مشروط - به‌ویژه سنت نصر، سنت خلف و سنت تدمیر؛ سنت‌های مطلق غیررقابت‌پذیر - همچون هدایت و امداد عام و ابتلا - و سنت مطلق رقابت‌پذیر - مانند استخلاف صالحان و تحول. ثانیاً در این میان سنت نصر با بیش از ۶۰ درصد ارجاعات، بیشترین کاربرد را در زمینه استدلال قرآنی و شرایط و مصادیق این سنت به خود اختصاص داده است و ایشان با تکیه بر آیاتی مانند «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» و «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ»، آن را به عنوان قانون قطعی و تخلف‌ناپذیر الهی برای جوامع مقاوم معرفی می‌کنند. ثالثاً: سنت‌های دیگر چه سنن مشروطی مانند سنت معیت الهی یا خلف و چه سنن مطلق به هر دو قسمش در راستا و با نگاهی به سنت نصر تحلیل شده است.

واژگان کلیدی

سنت‌های الهی، آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع، سنت نصر، سنت مشروط، استخلاف صالحان، مقاومت.

۱. مقدمه

«سنت الهی» از مفاهیم کلیدی قرآن کریم است که به قوانین ثابت و تغییرناپذیر خداوند در نظام آفرینش و جامعه انسانی اشاره دارد. این سنن، صرفاً مفاهیم انتزاعی نیستند و در بستر تاریخ به صورت عینی و تجربه‌پذیر جاری بوده و هستند. ازجمله اندیشمندانی که در دوره معاصر با نگاهی عمیق و کاربردی به این سنن پرداخته‌اند، آیت‌الله شهید خامنه‌ای^۱ است. ایشان در دهه‌های اخیر به ویژه پس از رهبری انقلاب اسلامی، بارها در سخنرانی‌ها، پیام‌ها و دیدارهای مختلف، به تبیین سنت‌های الهی و تطبیق آنها با وقایع انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی، جبهه مقاومت و بیداری اسلامی پرداخته‌اند. پژوهش حاضر بر آن است با مراجعه به مجموعه بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای^۲ - که در پایگاه اطلاع‌رسانی farsi.khamenei.ir گردآوری شده - و با استفاده از روش تحلیل مضمون، اقسام سنت‌های الهی را از دیدگاه ایشان استخراج، نظام‌مند و تحلیل نماید. پرسش اصلی پژوهش این است که بر اساس بیانات رهبر شهید انقلاب، سنت‌های الهی به چند دسته قابل تقسیم‌اند و کدام یک از این اقسام بیشترین کاربرد را در تحلیل مسائل روز دارند؟ فرضیه آن است که از بیانات ایشان، سه دسته سنن «مطلق غیررقابت‌پذیر و رقابت‌پذیر» و «مشروط» قابل اصطیاد است و دراین میان سنت نصر که از سنن مشروط است، بیشترین بسامد را دارد.

این پژوهش از حیث روش، توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی-نظری است. جامعه مورد مطالعه، تمامی بیانات منتشرشده آیت‌الله شهید خامنه‌ای^۳ در پایگاه مذکور تا سال ۱۴۰۲ است که با کلیدواژه «سنت الهی» قابل بازیابی می‌باشد. با توجه به حجم گسترده، نمونه‌گیری به صورت هدف‌مند و بر اساس بیاناتی انجام شده که به‌صراحت به سنت‌های الهی پرداخته‌اند.

پیش از ورود به اقسام، لازم است نگاه ایشان به چیستی سنت الهی

تبیین شود. در نگاه آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع، سنت‌های الهی قوانینی عینی، حقیقی و غیرقابل تغییرند که بر سراسر عالم هستی و جوامع انسانی حاکم‌اند. ایشان با ارائه تعریفی روشن و چندلایه، این مفهوم را از مفاهیمی مانند «قانون طبیعی» یا «قوانین موضوعه» تفکیک کرده، بر جنبه عینی و تخلف‌ناپذیر آن تأکید می‌ورزند. برای درک دقیق این نگاه، بررسی ابعاد مختلف تعریف ایشان ضروری است.

۱-۱. تعریف جامع: سنت الهی به مثابه «قانون»

آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع در تعریف سنت الهی، آن را معادل «قانون» و «قاعده» می‌داند و صراحتاً می‌فرماید: «سنت الهی یعنی قانون، قاعده؛ خدای متعال در عالم طبیعت، در عالم انسان قواعدی دارد، قوانینی دارد» (<https://khl.ink/f/50545>). این تعریف بنیادین، نخستین گام برای عینی‌دانستن سنت‌های الهی است.

ایشان برای روشن‌تر شدن مطلب، ساختار یک قانون را چنین تبیین می‌کنند: «قانون یک موضوع دارد، یک حکم دارد؛ یک موضوع دارد، یک نتیجه دارد. شما خودتان را با آن موضوع منطبق کنید، نتیجه قطعاً مترتب خواهد شد». سپس برای توضیح از سنت مشروط نصرت الهی استفاده کرده و «نصرت دادن به دین خدا» را موضوع قانون و «یاری شدن توسط خداوند» را نتیجه و حکم آن معرفی می‌کند (همان).

۲-۱. سنت الهی در نظام تکوین (جهان مادی و اجتماعی) و تشریع

از دیدگاه ایشان، سنت‌های الهی در دو ساحت (تکوین و تشریع) جریان دارند و هرچند بین آنها تمایز است، اما با یکدیگر تطابق دارند:

سنت‌های تکوینی، قوانین حاکم بر هستی و جوامع انسانی‌اند. آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع در این باره می‌فرماید: «سنت خدا یعنی قوانین الهی؛ قوانینی وجود دارد در عالم وجود، در سرتاسر این کون عظیم. این قوانین مثل قوانین

طبیعی، مثل قانون جاذبه، مثل قانون ستارگان و خورشید و ماه ... اینها قانون است؛ قانون طبیعی است. همین جور قوانینی در جوامع انسانی وجود دارد» (<https://khl.ink/f/46976>). این قوانین الهی اجتماعی، از جنس محاسبات و مناسبات سیاسی نیست، بلکه محاسبات و مناسبات دیگری است که دشمنان قادر به فهم آنها نیستند (<https://khl.ink/f/50545>).

نکته ظریف و اساسی در این تعریف آن است که هر دو دسته از قوانین (طبیعی و اجتماعی)، از سنخ قوانین حقیقی و نفس‌الامری‌اند. تفاوت آنها در متعلق و نحوه تأثیر است، نه در واقعی و عینی بودن.

این تفکیک نشان می‌دهد هرچند سنت‌های اجتماعی از درک مادی‌گرایان پنهان است، اما به همان اندازه قوانین طبیعی فیزیکی، واقعی و قطعی‌اند. ایشان در جای دیگر با قاطعیت می‌فرمایند: «این سنت الهی است؛ این قانون لایتخلف پروردگار در عالم آفرینش است» (<https://ink.khl/f/3010>).

در مجموع تفاوت قوانین طبیعی و سنن اجتماعی را می‌توان به شرح زیر دانست:

ویژگی	قوانین طبیعی فیزیکی	سنت‌های الهی اجتماعی
مثال	قانون جاذبه، حرکت خورشید و ماه	سنت نصر، سنت استخلاف، سنت تدمیر
مصادیق	همیشه و برای همگان قابل درک و مشاهده است	اهل ماده با چشم‌های کم‌سو نمی‌توانند درک بکنند
وجه تشابه	تخلف‌ناپذیر و تغییرناپذیر	تخلف‌ناپذیر و تغییرناپذیر

سنت‌های تشریعی همان بایدها و نبایدهای شرعی‌اند که شارع آن قوانین را برای تنظیم امور جوامع وضع می‌کند: «بینید خدای متعال در آن واحد دو چیز را آفریده است: یکی این عالم آفرینش را، با همه قوانینش، با همه سننش. یکی قواعد شریعت را؛ دین مردم را، راهنمایی زندگی مردم را. این دو تا را با هم آفریده؛ اینها با هم منطبق‌اند. اگر شما طبق قوانین الهی – یعنی آن اراده تشریعی حق – عمل کردید، زندگی شما و رفتار شما منطبق با قوانین آفرینش می‌شود» (<https://khl.ink/f/3580>).

۳-۱. اصل تخلف‌ناپذیری: تضمین تحقق سنت

محوری‌ترین ویژگی سنت‌های الهی از نگاه ایشان، تغییرناپذیر و تخلف‌ناپذیر بودن آنهاست. این اصل به این معناست که به محض تحقق «موضوع» قانون، «نتیجه» آن به‌طور قطعی و بدون استثنا رخ خواهد داد. از نگاه ایشان، تردید در تحقق این سنن، نه یک اختلاف نظر عادی بلکه نوعی «سوء ظن به وعده الهی»^۱ و انکار صفاتی مانند صداقت^۲ و وفای به عهد^۳ خداوند تلقی می‌شود.

۴-۱. اقسام سه‌گانه سنت‌های الهی

در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان سنن را به مشروط و مطلق (رقابت‌ناپذیر و رقابت‌پذیر) تقسیم کرد. مقصود از سنن مشروط، قوانینی‌اند که جریان آنها وابسته به اراده انسان‌هاست. در مقابل سنت‌های مطلق، قوانینی هستند که تحقق آنها به‌هیچ‌وجه به اراده و فعل انسان بستگی ندارد که خود می‌تواند دو گونه باشد. آیت‌الله شهید خامنه‌ای^۴ هرچند به صورت صریح و اصطلاحی، چنین تقسیم سه‌گانه‌ای را دسته‌بندی نکرده است، اما در لابه‌لای بیانات ایشان، نشانه‌ها و مؤلفه‌هایی وجود دارد که از آنها این تقسیم به‌خوبی قابل استنباط است؛ برای نمونه ایشان در مصاف حق و باطل، پیروزی را از آن حق و شکست و زوال را سرنوشت باطل، اما آن را مشروط می‌دانند به اینکه

۱. بر اساس داده‌های موجود در سایت، ایشان ۴ بار به آیه «الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنُّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ لَعَنَهُمْ وَ أَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا» (فتح: ۶) استناد کرده‌اند (<https://khl.ink/f/3360>) (<https://khl.ink/f/18871> / <https://khl.ink/f/29151> / <https://khl.ink/f/32587>).

۲. ایشان در این باره می‌فرمایند: «و من اصدق من الله قیلا: از خدا راست‌گوتر کیست؟ خدای متعال وعده کرده و به این وعده عمل خواهد کرد» (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۱/۱۰/۱۹). براساس داده‌های موجود در سایت، ایشان ۵ مرتبه به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به آیه شریفه «وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَ مَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا» (نساء: ۱۲۲) استناد کرده‌اند (<https://khl.ink/f/21890> / <https://khl.ink/f/309> / <https://khl.ink/f/42634> / <https://khl.ink/f/17559> / <https://khl.ink/f/50545>).

۳. ایشان می‌گویند: خدای متعال به وعده خود وفا می‌کند؛ این هم آیه قرآن است: «وَ مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ» (توبه: ۱۱۱)؛ هیچ‌کس باوفا‌تر از خدای متعال نیست، در وعده‌ای که می‌دهد. خدای متعال وعده کرده و به این وعده عمل خواهد کرد (<https://khl.ink/f/44852>). وی در بیان دیگر با استناد به آیه «إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ» (آل عمران: ۹) بر تخلف‌ناپذیر بودن وعده‌های الهی تأکید می‌کنند. (<https://khl.ink/f/53057>)

جبهه حق از نیروی مادی و معنوی خویش به گونه‌ای درست بهره بگیرد و با خردمندی و تلاش شایسته و با استقامت و امید و با توکل به خدا و اعتماد به نفس، راه درست را بجوید و بپیماید. (<https://khl.ink/f/122>) بی‌گمان چنین تعبیراتی به سنن مشروط و در اینجا به سنت نصر اشاره دارد که به اراده انسان‌ها وابسته است.

در بیانات ایشان گاهی از سنی سخن گفته شده است که برداشت می‌شود هیچ عاملی - حتی اراده انسان - نمی‌تواند در اصل جریان آن اثرگذار باشد، هرچند اراده می‌تواند در این گونه موارد به دو نحو نقش‌آفرینی کند:

الف) پس از جریان سنت مطلق، زمینه جریان یک سنت مشروط را فراهم نماید. این نقش به سنت مطلق رقابت‌ناپذیر اختصاص دارد که خداوند آن را جاری می‌کند و انسان توان رقابت با آن را ندارد؛ ب) در کمیت و کیفیت جریان همان سنت مطلق نه اصل آن تأثیرگذار باشد؛ برای نمونه ایشان تحول را از سنن خداوند می‌داند و تأکید می‌کند که نباید با آن سینه به سینه شد و بلکه باید آن را مدیریت کرد (<https://khl.ink/f/3383>). روشن است که این سنت را در قالب سنت مطلق باید گنجاند؛ زیرا تحقق سنت تحول به اراده و فعل انسان بستگی ندارد؛ هرچند اراده آنها می‌تواند در سرعت و چگونگی جریان آن سنت مؤثر باشد.

با این مقدمه، اکنون به اقسام سه‌گانه سنن از نگاه آیت‌الله شهید خامنه‌ای رحمته‌الله می‌پردازیم.

۲. سنت‌های مشروط (با تأکید ویژه بر سنت نصر)

سنت‌های مشروط، آن دسته از قوانین الهی‌اند که تحقق آنها به شرط فعل یا ترک فعل انسان وابسته است. این دسته از سنن در دو سویه پیشرفت و پسرفت جریان می‌یابند. در سویه اخیر، رهبر شهید به سنت‌هایی مانند سنت استدراج (اعراف: ۱۸۲ / قلم: ۴۴ / <https://khl.ink/f/17166>) و سنت

تدمیر (نابودی مستکبران) اشاره می کنند. ایشان با استناد به آیه «وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا» (اسراء: ۱۶) می فرمایند: «وقتی می خواهیم جامعه ای را نابود کنیم - سازوکار و طبیعتش در سنت الهی این است - مترفین و پولدارهاشان فسق می کنند ... لازمه فسق آنها، ورود عذاب الهی است؛ برو برگرد هم ندارد» (<https://khl.ink/f/3079>). این سنت، وعده نابودی مستکبرانی است که به طغیان و فساد روی می آورند.

رهبر شهید انقلاب از میان مصادیق متعدد سویه پیشرفت، به سنن مشروط فراوانی می پردازند که مهم ترین آنها عبارت اند از: سنت نصر، سنت نزول برکات الهی و افزایش نعمت با شکر، سنت هدایت خاص، سنت معیت الهی (<https://khl.ink/f/50545>) و سنت خلف.

از یافته های تحقیق حاضر این است که سنت نصر پربسامدترین و برجسته ترین نمونه و سنت تدمیر کم بسامدترین نمونه از این دسته سنت ها در بیانات ایشان به شمار می آید؛ هرچند در برخی موارد آن گاه که به سنت نصر می پردازد، اشاراتی به سنت شکست دشمن نیز می کنند. نکته جالب توجه دیگر این است که بقیه سنت ها نیز در راستای سنت نصر تحلیل شده اند؛ از این رو به دلیل اهمیت سنت نصر، آن را پیش از سنت های دیگر مورد بحث قرار خواهیم داد:

۱-۲. سنت نصر (یاری و پیروزی مؤمنان)

هرچند بر اساس سنت مداوله (آل عمران: ۱۴۰) پیروزی و شکست بین مردم دست به دست می شود و بر اساس آن رهبر شهید، آن را امتحان و ابتلای الهی می داند و تأکید می کند که مسؤولیت های دنیایی، امانت است و باید قدر این فرصت ها را دانست و به وظیفه الهی عمل کرد (<https://khl.ink/f/57210/> <https://khl.ink/f/31770/> <https://khl.ink/f/2842/>) اما خداوند بر اساس قانون دیگری در صورت تحقق شرایط یاری خود را شامل

حال مؤمنان و پیروزی را نصیب‌شان می‌کند. این سنت نصر است که در بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه السلام به ابعاد مختلف آن توجه شده است. در ذیل به سه محور کلان و مهم آن خواهیم پرداخت:

۱-۱. استدلال قرآنی سنت نصر

آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه السلام بارها و بارها برای اثبات وجود چنین قانونی به آیات قرآن استناد کرده‌اند که بر اساس پژوهش نگارنده به چهارده آیه می‌رسد؛ هرچند ایشان در قالب مباحث دیگر مانند بیان شرایط هدایت خاصه (عنکبوت: ۶۹) یا بیان سنت پیروزی و شکست در جنگ احد (آل عمران: ۱۵۲-۱۵۴) و پیروزی در جنگ بدر (انفال: ۶۵-۶۶) آیاتی را مطرح می‌فرمایند که ما در جای خود بدان خواهیم پرداخت:

۱) استدلال به آیه ۷ سوره محمد

بر اساس آیه شریفه «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» (محمد: ۷)، نصرت الهی قانونی قطعی و تخلف‌ناپذیر است و سوءظن به این وعده، گناهی بزرگ محسوب می‌شود؛ منتها این سنت، مشروط به یاری کردن خداست و نتیجه حتمی چنین شرطی، نصرت الهی و ثبات قدم خواهد بود. یاری کردن خدا «ان تنصروا الله» به معنای یاری دین، ارزش‌های الهی و تحقق اراده تشریعی او در زمین است که با حرکت، مجاهدت و عمل صالح محقق خواهد شد.

استناد مکرر آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه السلام به این آیه (حداقل ۲۳ مورد)، از جهت استفاده در مناسبت‌های گوناگون، جمع مخاطب و پراکندگی زمانی، قابل تأمل است. بیشترین استشهادها در جمع‌هایی صورت گرفته که مخاطبان به‌طور مستقیم در عرصه «نصرت دین خدا» مسئولیت دارند: قاریان قرآن (نماد تمسک به کتاب الهی)، فرماندهان نظامی (نماد جهاد فیزیکی) و مسئولان قضایی و اجرایی (نماد اقامه عدل و احکام الهی). همچنین تکرار این آیه در مناسبت‌هایی چون «سالگرد ارتحال امام» و «تنفیذ

ریاست جمهوری» نشان می‌دهد که آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه‌السلام آن را محور تداوم نظام اسلامی و قانونی راهبردی برای استمرار پیروزی انقلاب می‌دانند. جدول شماره (۱): جدول زیر که نشان‌دهنده استناد آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه‌السلام به آیه فوق است، می‌تواند گویای تحلیل فوق باشد و حقایق فراوانی را برای خواننده آشکار کند:

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	پراکندگی زمانی	لینک کوتاه
۱.	مراسم یازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی علیه‌السلام	عموم مردم و مسئولان	۱۳۷۹/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/3010
۲.	مسابقات بین‌المللی قرآن کریم	شرکت‌کنندگان در مسابقات (قاریان، حافظان و اساتید)	۱۳۹۰/۰۴/۱۴	https://khl.ink/f/12866
۳.	دیدار با مسئولان نظام	رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت	۱۳۹۲/۰۶/۰۶	https://khl.ink/f/23715
۴.	دیدار مردمی	هزاران نفر از مردم استان آذربایجان شرقی	۱۳۹۲/۱۱/۲۸	https://khl.ink/f/25363
۵.	دیدار با مسئولان نظام	اعضای محترم مجلس خبرگان رهبری	۱۳۹۳/۱۲/۲۱	https://khl.ink/f/29151
۶.	سی و دومین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن کریم	اساتید، قاریان و حافظان برتر شرکت‌کننده در مسابقات	۱۳۹۴/۰۳/۰۲	https://khl.ink/f/29818
۷.	دیدار با مسئولان نظام	رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری	۱۳۹۴/۰۶/۱۲	https://khl.ink/f/30653
۸.	دیدار با نیروهای نظامی و خانواده‌های آنان	فرماندهان، کارکنان نیروی دریایی سپاه و خانواده‌های آنان	۱۳۹۴/۰۷/۱۵	https://khl.ink/f/31024
۹.	دیدار با نیروهای نظامی	فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش	۱۳۹۴/۱۱/۱۹	https://khl.ink/f/32222

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	پراکندگی زمانی	لینک کوتاه
۱۰	دیدار مردمی	هزاران نفر از مردم انقلابی نجف‌آباد	۱۳۹۴/۱۲/۰۵	https://khl.ink/f/32414
۱۱.	دیدار مردمی	هزاران نفر از اقشار مختلف مردم	۱۳۹۵/۰۵/۱۱	https://khl.ink/f/33886
۱۲.	مراسم تنفیذ حکم دوازدهمین دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران	مسئولان عالی‌رتبه نظام، قضات، فرماندهان عالی نظامی و انتظامی، وزرا، معاونین رئیس‌جمهور و میهمانان داخلی و خارجی	۱۳۹۶/۰۵/۱۲	https://khl.ink/f/37311
۱۳.	دیدار با مسئولان نظام	رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری	۱۳۹۶/۱۲/۲۴	https://khl.ink/f/39229
۱۴.	دیدار با مسئولان نظام در روز هفتم ماه مبارک رمضان	مسئولان نظام	۱۳۹۷/۰۳/۰۲	https://khl.ink/f/39655
۱۵.	حضور در دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (عج) نوشهر	دانشجویان دانشگاه‌های افسری ارتش جمهوری اسلامی ایران در مراسم دانش‌آموختگی	۱۳۹۷/۰۶/۱۸	https://khl.ink/f/40461
۱۶.	دیدار دانشجویی	هزاران نفر از دانشجویان و نمایندگان تشکل‌های «علمی، فرهنگی، سیاسی و صنفی»	۱۳۹۸/۰۳/۰۱	https://khl.ink/f/42633
۱۷.	مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی (عج) در حرم مطهر	عموم مردم و مسئولان	۱۳۹۸/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/42758

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	پراکندگی زمانی	لینک کوتاه
۱۸.	دیدار با بسیجیان به مناسبت هفته بسیج	جمعی از فرماندهان بسیج و بسیجیان سراسر کشور	۱۳۹۸/۰۹/۰۶	https://khl.ink/f/44267
۱۹	پیام به مناسبت فرارسیدن ایام حج	مسلمانان جهان، عموم حجاج بیت‌الله الحرام	۱۴۰۰/۰۴/۲۸	https://khl.ink/f/48289
۲۰.	دیدار با خانواده و ستاد سالگرد شهید سلیمانی	خانواده و اعضای ستاد بزرگداشت شهید سلیمانی	۱۴۰۰/۱۰/۱۱	https://khl.ink/f/49260
۲۱.	دیدار با مسئولان نظام	رئیس، مسئولان و جمعی از کارکنان قوه قضاییه	۱۴۰۱/۰۴/۰۷	https://khl.ink/f/50545
۲۲.	مراسم سی‌وچهارمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره) در حرم مطهر	عموم مردم و مسئولان در مراسم سالگرد	۱۴۰۲/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/53057
۲۳.	در آستانه هفته دفاع مقدس	پیشکسوتان و فعالان دفاع مقدس و مقاومت	۱۴۰۲/۰۶/۲۹	https://khl.ink/f/53887

۲) استدلال به آیه ۴۰ سوره حج

بر اساس بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای (ره)، آیه «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ» (حج: ۴۰) با چندین علامت تأکید (لام قسم، نون تأکید) نشان‌دهنده قطعیت تخلف‌ناپذیر نصرت الهی برای یاوران دین خداست. «قوی عزیز» بودن خدا نیز تضمین‌کننده تحقق این وعده است. این آیه نیز مانند آیه سابق در بازه ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲ بارها (حداقل ۲۱ نوبت) مورد استناد قرار گرفته است که از حیث شاخص‌های مطرح‌شده، در وضعیتی شبیه به آیه قبل قرار دارد.

جدول شماره (۲): جدول صفحه بعد که نشان‌دهنده استدلال ایشان

به آیه فوق است، تحلیل یادشده را اثبات می کند و حقایق فراوانی را برای خواننده آشکار می کند:

ردیف	مناسبت های گوناگون	جمع مخاطبان	پراکندگی زمانی	لینک کوتاه
۱.	دیدار با طلاب	مدرسان، فضلا و طلاب حوزه علمیه مشهد	۱۳۶۸/۰۴/۲۰	https://khl.ink/f/309
۲.	دیدار مردمی	جمعی از مردم قم	۱۳۷۳/۱۰/۱۹	https://khl.ink/f/31879
۳.	خطبه های نماز جمعه	عموم مردم	۱۳۷۴/۱۱/۲۰	https://khl.ink/f/2784
۴.	دیدار با نیروهای نظامی	فرماندهان و نیروهای لشکر ۲۷ محمد رسول الله ﷺ	۱۳۷۵/۰۳/۲۰	https://khl.ink/f/4790
۵.	دیدار با مسئولان نظام	نمایندگان پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۵/۰۳/۲۹	https://khl.ink/f/2806
۶.	مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری	مسئولان عالی رتبه نظام، قضات، فرماندهان نظامی و انتظامی، مهمانان داخلی و خارجی	۱۳۷۶/۰۵/۱۲	https://khl.ink/f/2847
۷.	دیدار با مسئولان نظام	اعضای مجلس خبرگان	۱۳۸۰/۰۶/۱۵	https://khl.ink/f/3082
۸.	دیدار با مسئولان نظام	نمایندگان مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۱/۰۳/۰۷	https://khl.ink/f/3123
۹.	دیدار با شرکت کننده گان در بیست و سومین مسابقات بین المللی قرآن	قاریان و حافظان شرکت کننده در مسابقات بین المللی قرآن	۱۳۸۵/۰۷/۰۴	https://khl.ink/f/3353
۱۰.	دیدار مردمی	مردم قم	۱۳۹۱/۱۰/۱۹	https://khl.ink/f/21890
۱۱.	دیدار با مسئولان نظام	رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت	۱۳۹۲/۰۶/۰۶	https://khl.ink/f/23715

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	پراکندگی زمانی	لینک کوتاه
۱۲.	دیدار با مسئولان نظام	اعضای مجلس خبرگان رهبری	۱۳۹۳/۱۲/۲۱	https://khl.ink/f/29151
۱۳.	دیدار با مسئولان نظام	اعضای مجلس خبرگان رهبری	۱۳۹۴/۰۶/۱۲	https://khl.ink/f/32587
۱۴.	مراسم تنفیذ حکم دوازدهمین دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران	مسئولان عالی‌رتبه نظام، قضات، فرماندهان، مهمانان داخلی و خارجی	۱۳۹۶/۰۵/۱۲	https://khl.ink/f/37311
۱۵.	دیدار با مسئولان نظام	مسئولان ارشد قوای سه‌گانه، فرماندهان نظامی و انتظامی، وزرا و مدیران عالی‌رتبه	۱۳۹۷/۰۳/۰۲	https://khl.ink/f/39655
۱۶.	مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان	دانشجویان فارغ‌التحصیل، فرماندهان و اساتید دانشگاه امام حسین (ع)	۱۳۹۸/۰۷/۲۱	https://khl.ink/f/43767
۱۷.	مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمينی (ع)	عموم مردم، مسئولان نظام، میهن‌انان خارجی در مراسم سالگرد	۱۳۹۸/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/42758
۱۸.	سخنرانی تلویزیونی به مناسبت روز جهانی قدس	عموم مردم و جمعیت‌های راهپیمایی روز قدس	۱۳۹۹/۰۳/۰۲	https://khl.ink/f/45665
۱۹.	مراسم سی‌وچهارمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمينی (ع)	عموم مردم، مسئولان نظام، میهن‌انان خارجی در مراسم سالگرد	۱۴۰۲/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/53057
۲۰.	دیدار با پیشکسوتان و فعالان دفاع مقدس و مقاومت	پیشکسوتان دوران دفاع مقدس، ایثارگران، رزمندگان و فعالان جبهه مقاومت	۱۴۰۲/۰۶/۲۹	https://khl.ink/f/53887

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	پراکندگی زمانی	لینک کوتاه
۲۱.	دیدار با شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن	قاریان، حافظان و شرکت‌کنندگان مسابقات بین‌المللی قرآن کریم	۱۴۰۲/۱۲/۰۳	https://khl.ink/f/55320

۳) استدلال به آیه ۲۲ سوره فتح

ایشان بر اساس آیه «وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا» (فتح: ۲۲)، «عقب‌نشینی» در مقابل دشمن را مشوق او می‌دانند و تأکید می‌کنند که در مقابل دشمن، باید «ایستادگی» کرد؛ زیرا همین موجب عقب‌رفت دشمن و پیروزی خواهد شد.

جدول شماره (۳): شاخص‌ها و تحلیل پیش‌گفته در جدول زیر هم قابل پیگیری است:

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	تاریخ	لینک کوتاه
۱.	مراسم یازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی علیه السلام	عموم مردم و مسئولان نظام	۱۳۷۹/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/3010
۲.	دیدار با اساتید و دانشجویان	اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های شیراز	۱۳۸۷/۰۲/۱۴	https://khl.ink/f/3431
۳.	دیدار با مسئولان نظام	اعضای هیئت دولت	۱۳۸۸/۰۶/۱۶	https://khl.ink/f/8019
۴.	دیدار مردمی (سالروز قیام ۱۹ دی)	عموم مردم قم و زائران	۱۳۹۱/۱۰/۱۹	https://khl.ink/f/21890
۵.	دیدار با شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم	قاریان و حافظان برتر	۱۳۹۵/۰۲/۲۹	https://khl.ink/f/33125
۶.	دیدار با مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی	مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی	۱۳۹۷/۰۱/۲۵	https://khl.ink/f/39394
۷.	دیدار با مسئولان نظام	اعضای مجلس خبرگان رهبری	۱۳۹۷/۰۶/۱۵	https://khl.ink/f/40421

۸.	دیدار با مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی	مسئولان نظام، میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی و سفرا	۱۳۹۷/۰۹/۰۴	https://khl.ink/f/41007
----	--	---	------------	---

۴) استدلال به آیه ۳۸ سوره حج

ایشان با استناد به آیه «إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا» (حج: ۳۸) بر این باور تأکید می‌کنند که خدا از مؤمنان دفاع خواهد کرد و بر اساس آن می‌فرمودند: خدای متعال به ما [ملت ایران] وعده پیروزی داده است (<https://khl.ink/f/49260>). اگر ما یک جایی دیدیم از ما دفاع نشد، باید در آن «عن‌الَّذِينَ آمَنُوا» اش شک کنیم؛ مشکل ما در ایمان ما، در دل ما، در باطن ما، در عمل ما، اینهاست، اینها را باید درست کنیم (<https://khl.ink/f/56093>).

جدول شماره (۴): شاخص‌ها و تحلیل پیش‌گفته در جدول زیر هم قابل

تطبیق است:

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	تاریخ	لینک کوتا
۱.	مراسم یازدهمین سالگرد رحلت امام خمینی علیه‌السلام	عموم مردم و مسئولان نظام	۱۳۷۹/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/3010
۲.	دیدار کارگزاران نظام و سفرای کشورهای اسلامی در سالروز عید مبعث	کارگزاران نظام و سفرای کشورهای اسلامی	۱۳۸۵/۰۵/۳۱	https://khl.ink/f/3348
۳.	دیدار با نیروهای نظامی	فرمانده و پرسنل نیروی هوایی ارتش	۱۳۸۸/۱۱/۱۹	https://khl.ink/f/8845
۴.	دیدار با مسئولان نظام	سفرا و رؤسای نمایندگی‌های سیاسی ایران در خارج از کشور	۱۳۹۰/۱۰/۰۷	https://khl.ink/f/19872
۵.	دیدار با خانواده و ستاد سالگرد شهید سلیمانی	خانواده و ستاد سالگرد شهید سلیمانی	۱۴۰۰/۱۰/۱۱	https://khl.ink/f/49260

۶.	مراسم سی و چهارمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی علیه السلام	عموم مردم و مسئولان نظام	۱۴۰۲/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/53057
۷.	دیدار رمضانی دانشجویان	جمعی از دانشجویان و فعالان تشکلهای دانشجویی	۱۴۰۲/۰۱/۲۹	https://khl.ink/f/52554

(۵) استدلال به آیه ۱۷ سوره رعد

ایشان با استناد به آیه «وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ» (رعد: ۱۷) تبیین فرمودند که آنچه به سود مردم است، ماندگار و ماندنی است و ناحق و باطل مانند قدرت‌های مستکبر همانند کف روی آب، از بین خواهند رفت و در نهایت پیروزی از آن حق و حقیقت خواهد بود و براین اساس نظام اسلامی استوار می‌ماند.

جدول شماره (۵): شاخص‌ها و تحلیل پیش گفته در جدول زیر هم قابل تطبیق است:

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	تاریخ	لینک کوتاه
۱.	دیدار با اقشار مردم و مسئولان نظام	اقشار مختلف مردم و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران	۱۳۷۲/۰۳/۱۹	https://khl.ink/f/2672
۲.	دیدار با طلاب در آستانه فرارسیدن محرم الحرام	جمعی از طلاب و روحانیون	۱۳۸۸/۰۹/۲۲	https://khl.ink/f/8513
۳.	دیدار با مسئولان نظام در روز عید مبعث	مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۹/۰۴/۱۹	https://khl.ink/f/9728
۴.	دیدار با اعضای انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان	اعضای انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان سراسر کشور	۱۳۹۵/۰۲/۰۱	https://khl.ink/f/32860

۵.	مراسم سی‌وچهارمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی رحمته‌الله	عموم مردم و مسئولان نظام	۱۴۰۲/۰۳/۱۴	https://khl.ink/f/53057
۶.	دیدار با دست‌اندرکاران برگزاری دومین کنگره ملی بزرگداشت شهدای استان همدان	دست‌اندرکاران برگزاری دومین کنگره ملی بزرگداشت شهدای استان همدان و خانواده‌های معظم شهدا	۱۴۰۲/۰۷/۰۵	https://khl.ink/f/54021

۶) استدلال به آیه ۴۷ سوره روم

بر اساس آیه «فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ» (روم: ۴۷) خداوند وعده پیروزی داده است (<https://khl.ink/f/284>). این آیه در کنار اشاره به سنت شکست مجرمان به سنت یاری مؤمنان اشاره می‌کند. رهبر شهید در تفسیر این آیه می‌فرماید: «خداوند فرموده نصرت مؤمنین حقی است بر عهده خداوند ... این در آن شرایطی است که هیچ روزنه امیدی به حسب ظاهر وجود ندارد» (<https://khl.ink/f/24940>).

۷) استدلال به آیه ۴۲ سوره طور

وی بر این نکته تأکید کرده‌اند که کید دشمن علیه جمهوری اسلامی به خود آنها بازمی‌گردد و از جوان‌های که اهل قرآن‌اند، می‌خواهد روی آیه «أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ» (طور: ۴۲) فکر کنند؛ آنان خیال می‌کنند دارند زمینه‌سازی می‌کنند، توطئه برای جبهه حق و مقاومت درست می‌کنند، [اما] نمی‌دانند که توطئه علیه خود آنها دارد چیده می‌شود.

جدول شماره (۶): آیه فوق به نقطه مقابل سنت یاری مؤمنان یعنی سنت مکر و کید اشاره می‌کند که در حق کفار جاری می‌شود. تحلیل پیش گفته در سنت نصر و همچنین شاخص‌های یادشده در این آیه قابل تأمل است:

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	جمع مخاطبان	تاریخ	لینک مستقیم
۱.	مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی علیه السلام	عموم مردم و مسئولان نظام	۱۴/۰۳/۱۳۹۸	https://khl.ink/f/42758
۲.	در دیدار جمعی از پاسداران و خانواده‌های آنان	جمعی از پاسداران و خانواده‌های آنان	۱۹/۰۱/۱۳۹۸	https://khl.ink/f/42209
۳.	پیام به حجاج بیت‌الله الحرام	عموم حجاج بیت‌الله الحرام و مسلمانان	۱۹/۰۵/۱۳۹۸	https://khl.ink/f/43199
۴.	سخنرانی تلویزیونی به مناسبت روز جهانی قدس	عموم مردم و جمعیت‌های راهپیمایی روز قدس	۱۷/۰۲/۱۴۰۰	https://khl.ink/f/47798
۵.	ارتباط تصویری با مردم قم	عموم مردم قم و زائران	۱۹/۱۰/۱۴۰۰	https://khl.ink/f/49361
۶.	دیدار با نیروهای نظامی	فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش	۱۹/۱۱/۱۴۰۰	https://khl.ink/f/49572
۷.	دیدار با مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی	مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی	۰۲/۰۲/۱۴۰۲	https://khl.ink/f/52603

۸) استدلال به آیه ۳۱ سوره رعد

ایشان با استناد به آیه «وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ: و پیوسته بلاهای کوبنده‌ای بر کافران بخاطر اعمالشان وارد می‌شود» (رعد: ۳۱) می‌گویند: به‌طور حتم سنت‌های الهی در شکست و فزایت آنان محقق خواهد شد ان شاء الله؛ به شرط آنکه مؤمنین به اسلام به وظایف خود در قبال این توطئه‌ها آشنا باشند و از انجام آن غفلت نورزند (<https://khl.ink/f/2126>).

۹) استدلال به آیه ۸۱ سوره اسراء

آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه السلام با استناد به آیه «وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا» (اسراء: ۸۱)، وعده پیروزی به جبهه مقاومت داده‌اند: «قطعاً این روش [نظام طاغوتی جاهلانه] باقی نمی‌ماند؛ چون خلاف حق است، چون

باطل است، از بین رفتنی است؛ «جاء الحقّ و زهق الباطل انّ الباطل كان زهوقاً». باطل یعنی آن چیزی که برخلاف سنت الهی در آفرینش است؛ این از بین رفتنی است؛ این زایل شدنی است؛ این ماندنی نیست» (<https://khl.ink/f/9728>).

(۱۰) استدلال به آیه ۲۱ سوره مجادله

وی غلبه راه پیامبران را بر اساس این آیه قرآن که «كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ» (مجادله: ۲۱)، قانون قطعی خداوند می‌دانند (<https://khl.ink/f/52554>) و از این رو پیروزی نهایی را از آن سربازان / امام خمینی علیه السلام برمی‌شمارند (<https://khl.ink/f/2316>).

(۱۱) استدلال به آیات ۵ و ۶ سوره شرح

ایشان مضمون آیه «فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا، إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا» را سنت الهی می‌دانند (<https://khl.ink/f/21741> / <https://khl.ink/f/2342> / <https://khl.ink/f/45205>) و بر اساس آن، با تطبیق این آیه بر ملیت ایران و فلسطین، می‌گویند: «اگر سختی‌ها را تحمل کردید، خدای متعال درهای فَرَج را خواهد گشود» (<https://khl.ink/f/2849>).

(۱۲) استدلال به آیات ۲ و ۳ سوره طلاق

آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه السلام در تبیین نقش مجاهدت در راه خدا بر گشایش امور می‌فرمایند: اگر مجاهدت در راه خدا را بر جسم و نفس خودتان هموار کردید، خدای متعال روشنایی فَرَج را به شما نشان خواهد داد و درهای فَرَج را به روی شما باز خواهد کرد: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ» (طلاق: ۲-۳). خدای متعال به برکت مجاهدت و به شرط ایستادگی، بیرون از دایره محاسبه معمولی عقول بشری، درها را باز و راه‌ها را هموار می‌کند (<https://khl.ink/f/2849>).

(۱۳) استدلال به آیه ۱۶ سوره جن

رهبر شهید بر اساس «وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا: و اینکه اگر آنها [= جن و انس] در راه (ایمان) استقامت ورزند، با

آب فراوان سیرابشان می‌کنیم» (جن: ۱۶) استقامت را شرط جریان سنت پیروزی می‌دانند. نکته جالب توجه این است که ایشان به این آیه در دو بازه متفاوت، اما برای مردم دیار خاصی استشهاد کرده‌اند:

ردیف	مناسبت‌های گوناگون	تاریخ	لینک کوتاه
۱.	بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی	۱۳۹۹/۱۱/۲۹	https://khl.ink/f/47366
۲.	بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی	۱۴۰۱/۱۱/۲۶	https://khl.ink/f/51999

ایشان استقامت / امام خمینی علیه السلام تا پایان عمر را مصداق این آیه می‌دانند (<https://khl.ink/f/22788>) و بر این نکته تأکید می‌فرماید: اگر بایستید، خدا شما را سیراب می‌کند، شما را بی‌نیاز می‌کند. ایستادگی کردیم، ایستادیم، خدا بی‌نیاز کرد» (<https://khl.ink/f/50545>).

۱۴) استدلال به آیه ۲۴۹ سوره بقره

رهبر شهید با استناد به آیه «كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ» (بقره: ۲۴۹)، پیروزی فئه قلیله‌ای (گروه اندکی) که دارای ایمان و غیرت دینی است و مقاومت می‌کند، بر یک جبهه بسیار وسیع و گسترده دشمن را قطعی می‌دانند. (<https://khl.ink/f/29655> / <https://khl.ink/f/44628>).

۲-۱-۲. شرایط تحقق سنت نصر

از دیدگاه آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه السلام وعده نصرت الهی اگرچه قطعی و تخلف‌ناپذیر است، اما هرگز نامشروط نیست. ایشان با اشاره به آیاتی که بیان شد، بارها تأکید کرده‌اند که این سنت الهی تنها در صورتی جاری می‌شود که افراد و جوامع خود را با «موضوع» قانون منطبق کنند (<https://khl.ink/f/21890>) و در میدان باشند (<https://khl.ink/f/18871>).

ایشان به تغییر شرایط زمانی و مکانی نیز توجه داشته و با اشاره به آیات «إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ» (انفال: ۶۵) و سپس تخفیف

الهی در آیه بعد «الآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ ... فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ» (انفال: ۶۶)، می‌فرماید: «این اختلاف شرایط، اختلاف احکام و تکالیف را پیش می‌آورد. یک روز بدر است و حرکت آن‌چنانی، یک روز هم حنین است که فزونی جمعیت مغرورشان کرد و شکست خوردند» (<https://khl.ink/f/40421>). این بدان معناست که سنت نصر اگرچه قطعی است، اما نحوه تحقق آن می‌تواند متناسب با ضعف یا قوت مؤمنان، شکل‌های مختلفی به خود بگیرد. در ادامه مهم‌ترین شروط تحقق این سنت، از لابه‌لای بیانات ایشان استخراج می‌شود:

۱) نصرت دین خدا

محوری‌ترین شرط از نظر آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع، یاری‌رساندن به دین خدا و ارزش‌های الهی و تلاش برای تحقق اسلام کامل است. ایشان در جمع شرکت‌کنندگان مسابقات قرآن (<https://khl.ink/f/12866>) تصریح کردند که قیام برای خدا، ضامن نصرت الهی خواهد بود. این مضمون در دیدار اعضای مجلس خبرگان (<https://khl.ink/f/29151>) با تأکید بر اینکه «ان تنصروا الله» به معنای نصرت دین خداست، تکرار شده است. همچنین در دیدار عمومی مردم چالوس و نوشهر (<https://khl.ink/f/8178>) بر همین نکته پای فشرده‌اند.

۲) مجاهدت و ایستادگی

ایشان با استناد مکرر به آیات مربوط به سنت نصر و از جمله آیه «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا» (عنکبوت، ۶۹)، ایستادگی در میدان و مجاهدت خالصانه را شرط اساسی نصرت معرفی می‌کنند (<https://khl.ink/f/18871> / <https://khl.ink/f/2922> / <https://khl.ink/f/4790>). ایشان تباه‌نشدن تلاش و مجاهدت مؤمنان را یکی از وعده‌های الهی می‌دانند: «وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ» (آل عمران: ۱۷۱ / <https://khl.ink/f/2922>) و هشدار می‌دهند که سستی،

تنبلی و عقب‌نشینی، نه‌تنها نصرت را سلب می‌کند، بلکه دشمن را جری‌تر می‌سازد (https://khl.ink/f/39394 /3360/f/ink.khl//:https). همچنین از امیرالمؤمنین (ع) نقل می‌کنند که «صادقانه وارد میدان شوید، ایستادگی کنید، خدا دشمن را سرکوب و شما را نصرت خواهد کرد» (https://khl.ink/f/46976). مجاهدت، تحمل سختی‌ها را می‌طلبد، اما درهای فرج را می‌گشاید (https://khl.ink/f/2849).

ایشان صبر و امیدواری به‌ویژه در شرایط دشوار و نابرابر را شرط پیروزی نهایی دانسته‌اند و در جمع بسیجیان کرمانشاه (https://khl.ink/f/17559) با اشاره به نابودی نظام شوروی، ایستادگی و صبر را ضامن پیروزی جبهه حق دانسته و به آیه «وَلْيَنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ» استناد کرده‌اند.

این مضمون در بیانات دیگر نیز تکرار شده است (https://khl.ink/f/41007/f/ink /54696/f/ink.khl//:https /3356). آیت‌الله شهید خامنه‌ای (ع) در مقابل برخی افراد که به محض بروز مشکلی برای کشور، فوراً به سرزنش کسانی می‌پردازند که بر مواضع خود استقامت کرده‌اند، گویی که ایستادگی بر حق، خود عامل مشکلات است، این طرز تفکر را به رفتار مشابهی در صدر اسلام تشبیه کردند که می‌گفتند: «لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا: اگر از ما اطاعت می‌کردند، کشته نمی‌شدند». این تصور نادرستی است که تسلیم در برابر دشمن، مشکلات را برطرف می‌کند؛ چنان‌که برخی در جنگ بدر می‌گفتند: «يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا: اگر اختیار با ما بود، در اینجا کشته نمی‌شدیم» (آل عمران: ۱۵۴). ایشان با قاطعیت افزودند که این‌گونه نیست و تسلیم‌شدن نه‌تنها مشکلی را حل نمی‌کند، بلکه پیامدهای بدتری به همراه دارد (https://khl.ink/f/25696).

۳) بصیرت و شناخت صحیح

در نگاه ایشان، نصرت الهی بدون بصیرت و شناخت درست راه حق ممکن نیست. تأکید می‌شود که اگر بصیرت باشد، انسان راه را درست می‌شناسد،

عزم و اراده می‌یابد و فریب توطئه دشمن را نمی‌خورد. این همان معنای «نصرت خدا» و شرط تحقق «ان تنصروا الله ینصرکم» است (<https://khl.ink/f/29818/f/ink> / <https://khl.ink/f/46976/f/ink> / <https://khl.ink/f/24940>).

۴) اخلاص و نیت خدایی

توکل بر خدا (طلاق: ۳) و اعتماد به وعده الهی (<https://khl.ink/f/49192>)، جهاد خالصانه برای خدا، بدون هرگونه خودبینی و دنیاطلبی، از دیگر شروط کلیدی است. ایشان در دیدار با گروه‌های اسلامی فلسطین و لبنان (<https://khl.ink/f/57935>) و در جمع پیشکسوتان دفاع مقدس (<https://khl.ink/f/53887>) تصریح کرده‌اند تا زمانی که کار برای خدا و با نیت خدایی انجام شود، وعده «ان تنصروا الله ینصرکم» محقق خواهد شد. ایشان ضمن تبیین دو سنت شکست و پیروزی در جنگ احد، می‌فرمایند: «در جنگ احد مسلمان‌ها اول پیروز شدند ... بعد که آن تنگه را به خاطر دنیاطلبی از دست دادند و دستور پیامبر سرپیچی کردند، قضیه به عکس شد ... «حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ وَ تَنَازَعْتُمْ فِی الْأَمْرِ وَ عَصَيْتُمْ ... ثُمَّ صَرَفْکُمْ عَنْهُمْ ...» مغلوب شدید؛ این سنت الهی است» (<https://khl.ink/f/50545>) ایشان با استناد به آیه «وَلَقَدْ صَدَقَکُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ ...» (آل عمران: ۱۵۲)، روشن می‌سازند که تخلف از فرمان الهی، سنت نصر را به سنت شکست تبدیل می‌کند. وی شکست انسان‌هایی که به عِدّه و عُدّه خویش فریفته شوند و دست عنایات الهی را در پس اسباب ظاهری نبینند و دچار غرور، خودمحوری، تکبر شوند، از سنن الهی می‌داند (<https://khl.ink/f/19996>).

۳-۱-۲. مصادیق سنت نصر

در بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای^{۱۱} مصادیق سنت نصر بسیار گسترده است. ایشان سنت نصر را در وقایع متعددی از صدر اسلام تا زمان حال - مانند پیروزی انقلاب اسلامی، دفاع مقدس، شکست رژیم صهیونیستی در برابر حزب‌الله (۳۳ روزه)، شکست در جنگ‌های ۲۲ روزه و ۸ روزه، سقوط

رژیم مبارک در مصر، ایستادگی مردم غزه و ... - تطبیق داده‌اند و همه را به عنوان تجلی سنت نصر الهی معرفی کرده‌اند. برای نمونه به مواردی اشاره می‌شود:

(۱) پیروزی انقلاب اسلامی ایران: «هیچ قاعده مادی چنین چیزی را قبول نمی‌کرد ... نشان‌دهنده این است که بر این عالم، قوانینی حاکم است که اهل ماده نمی‌شناسند ... حضرت علی علیه السلام در خطبه ۵۶ نهج البلاغه می‌فرمایند: «فَلَمَّا رَأَى اللَّهُ صِدْقَنَا أَنْزَلَ بَعْدُونَا الْكُتْبَ وَأَنْزَلَ عَلَيْنَا النَّصْرَ» (https://khl.ink/f/46976).

(۲) دفاع مقدس (هشت سال جنگ تحمیلی): «هشت سال جنگ ... خدای متعال دست قدرت خود را نشان داد و دهان دشمنان را با مشت پولادین سنت الهی خرد کرد» (https://khl.ink/f/26024).

(۳) حادثه نوزده دی قم: مظهر آیه «وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ» (روم: ۴۷) که در شرایطی که هیچ روزنه امیدی نبود، نصرت الهی شامل حال مؤمنان شد (https://khl.ink/f/24940).

(۴) فتح خرمشهر: امام خمینی علیه السلام فوراً فرمود «خرمشهر را خدا آزاد کرد» تا کسی مغرور نشود و بداند این از سنت نصر است (https://khl.ink/f/8019).

(۵) شکست رژیم صهیونیستی در برابر حزب الله (۳۳ روزه) و در برابر فلسطینی‌ها (۲۲ و ۸ روزه): «ملت‌هایی که متکی به خدا هستند، می‌ایستند و خدای متعال به آنها کمک خواهد کرد. «وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَدْبَارَ...» این سنت الهی است؛ اگر مسلمان‌ها بایستند، بر همه قدرت‌های طاغوتی پیروز خواهند شد» (https://khl.ink/f/41007).

(۶) سقوط رژیم مبارک در مصر و بیداری اسلامی: «همان الله اکبر و نماز جماعت؛ آمدند توی میدان، خدای متعال نصرت داد. چرا؟ چون «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» (https://khl.ink/f/12866).

(۷) مقاومت مردم غزه (۱۴۰۲): «مردم غزه مثل صخره ایستاده‌اند و تسلیم نمی‌شوند ... «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ» (بقره: ۱۵۳)، خدا با صبرکنندگان است. رژیم صهیونیست ... در مقابل مبارزان فلسطینی ناتوان مانده» (<https://khl.ink/f/54696>).

۲-۲. سنت معیت الهی

سنت معیت الهی از سنن مشروطی است که در نگاه آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه‌السلام دارای سه کارکرد اساسی است: رفع خوف و هراس (موسی در برابر دریا)، تضمین پیروزی قطعی بدون در نظر گرفتن امکانات مادی (پیامبر در غار ثور و مردم غزه) و اعطای سکینه و آرامش روانی (لَا تَحْزَنُ). این سنت با سایر سنن مشروط (نصر، خلف، هدایت خاصه) هم‌پوشانی دارد؛ اما وجه ممیز آن تأکید بر حضور دائمی و مراقبت همه‌جانبه الهی است. آیاتی که ایشان در بیانات خود بدان استشهاد کرده‌اند، به شرح زیر است:

۱-۲-۲. خدا با من است (مَعِيَ)

در سخت‌ترین لحظه محاصره بنی‌اسرائیل میان دریا و لشکر فرعون، یاران موسی گفتند: «إِنَّا لَمُدْرَكُونَ» (شعراء: ۶۱). موسی علیه‌السلام در پاسخ فرمود: «كَلاَّ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ» (شعراء: ۶۲). حضرت آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه‌السلام این را «سنت الهی» می‌نامند و می‌فرمایند: «خدا با من است» مهم‌ترین عامل پیروزی در تنگناهای مطلق است (<https://khl.ink/f/50545>).

۲-۲-۲. خدا با ماست (مَعَنَا)

در غار ثور، پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به ابوبکر فرمود: «لَا تَحْزَنُ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا» (توبه: ۴۰). آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه‌السلام این آیه را از «امیدبخش‌ترین آیات» می‌شمارند و کارکرد معیت را چنین تبیین می‌کنند: «انسان احساس کند که خدا با اوست، خدا در کنار اوست، خدا پشت سر اوست، خدا مراقب اوست؛ این خیلی چیز مهمی است. چون خدا مرکز قدرت و مرکز عزت است. وقتی خدا با یک جبهه‌ای باشد، این جبهه قطعاً و بلاشک پیروز است» (<https://khl.ink/f/39229>).

۳-۲-۲. معیت با موسی و هارون (مَعَكُمْ)

هنگامی که موسی و هارون از طغیان فرعون ابراز نگرانی کردند، خداوند گاهی فرموده است: «فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ» (شعراء: ۱۵)؛ من با شما هستم، از چه کسی می ترسید و گاهی می فرماید: «لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى» (طه: ۴۶). ایشان کارکرد این معیت را «استماع و رؤیت الهی» می دانند که موجبات امنیت خاطر رسولان را فراهم می آورد (همان).

۴-۲-۲. معیت با مؤمنان (مَعَكُمْ)

خداوند به مؤمنان فرمان می دهد سست نشوند و به صلح ذلت بار دعوت نکنند؛ زیرا خدا با شماست: «فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ» (محمد: ۳۵). آیت الله شهید خامنه ای رحمته الله علیه این آیه را نشانه معیت دائمی خدا با مؤمنان می داند و نتیجه آن را اعتماد انبیا به وعده صادق الهی معرفی می کند (https://khl.ink/f/40055/53582/f/ink.khl//:https/39229/f/ink). (https://khl.ink/f/40055/53582/f/ink.khl//:https/39229/f/ink)

۵-۲-۲. معیت با صابران (مع الصابرين)

ایشان در مقام تبیین ایستادگی مردم غزه، با استناد به آیه «الآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفِينَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ» (انفال: ۶۶) می فرماید: «همین تسلیم نشدن آنها را پیروز می کند ... «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»؛ خدا با صبرکنندگان است. رژیم صهیونیست با آن همه امکانات ... در مقابل مبارزان فلسطینی ناتوان مانده» (https://khl.ink/f/54696). کارکرد معیت در اینجا تبدیل صبر به غلبه عددی با اذن خداست.

۶-۲-۲. معیت با اهل تقوا (مع المتقين)

قرآن گاهی می فرماید: «أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ» (بقره: ۱۹۴). این آیه در سیاق قصاص و مقابله به مثل نازل شده و نشان می دهد تقوا شرط بهره مندی از معیت الهی در مواجهه با دشمنان است. زمانی نیز می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ» (نحل: ۱۲۸). آیت الله شهید خامنه ای رحمته الله علیه با

استناد به آیه فوق می‌فرمایند: «خدا با مردم مؤمن است؛ هر جا خدا باشد، پیروزی هست. البته سختی‌ها وجود دارد ... شرطش زنده ماندن من و شما نیست، اما پیروزی قطعی است» (<https://khl.ink/f/55023>). براین اساس می‌توان کارکرد معیت را تضمین پیروزی نهایی با وجود موانع دانست که اگر نصرت الهی شامل حال ملتی شود، هیچ قدرتی نمی‌تواند بر آن ملت غلبه کند: «إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ: و اگر خدا شما را نصرت نکند، چه کسی از آن پس یاری‌تان خواهد کرد» (آل عمران: 160 / <https://khl.ink/f/12866>).

۳-۲. سنت هدایت الهی

یکی از سنت‌های مشروط، سنت هدایت خاص است که بر اساس آیات قرآن (مائده: ۱۵-۱۶ / نساء: ۱۷۵) به عنوان پاداش نصیب مؤمنان می‌شود (<https://khl.ink/f/30270>). آیت‌الله شهید خامنه‌ای (رحمته‌الله‌علیه) با استناد به آیه «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا» (عنکبوت: ۶۹)، این را سنت الهی می‌دانند (<https://khl.ink/f/50545>) و می‌فرمایند: «شما برای خدا مجاهدت کنید، خدای متعال هم راه را به شما نشان خواهد داد» (<https://khl.ink/f/2806>) / ر.ک: <https://khl.ink/f/2922>). «خدا، هم هدایت می‌کند، هم کمک می‌کند، هم به اهداف عالی می‌رساند؛ شرطش این است که ما در میدان باشیم» (<https://khl.ink/f/18871>). «کسانی که جهاد کنند، خدای متعال هدایتش را، کمکش را، نصرتش را به آنها عنایت می‌کند» (<https://khl.ink/f/53582>).

۴-۲. سنت نزول برکات الهی و افزایش نعمات

براساس بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای (رحمته‌الله‌علیه) نزول برکات الهی - چه برکات معنوی آسمانی و چه برکات مادی زمینی - مشروط به تحقق ایمان، تقوا، استغفار و شکرگزاری است.

نخست: استغفار و توبه زمینه‌ساز نزول برکات آسمانی است. ایشان با

استناد به آیه ۵۲ سوره هود، «وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ»، تأکید می‌کنند که استغفار با نیت صادقانه، صفا و طهارت باطنی ایجاد کرده و رحمت الهی را جلب می‌کند و افزون بر نزول برکات، موجب افزایش قوت و توانمندی جامعه نیز می‌شود. (<https://khl.ink/f/50037>)

دوم: ایمان و تقوا نیز عامل گشایش برکات آسمان و زمین معرفی شده است. ایشان با اشاره به آیه ۹۶ سوره اعراف، «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ»، برکات آسمانی را شامل «فتوح معنوی، رحمت الهی، تقرب به خدا و استغفار ملائکه» و برکات زمینی را شامل «آزادی، رفاه، استقلال، امنیت، سعه رزق و سلامت» دانسته و تأکید کرده‌اند که این برکات در سایه ایمان و تقوا برای بشر حاصل می‌شود. (<https://khl.ink/f/3431/> <https://khl.ink/f/3267>)

سوم: شکر نعمت از دیگر عوامل استمرار و افزایش برکات است. آیت‌الله شهید خامنه‌ای رحمته‌الله با استناد به آیه ۷ سوره ابراهیم، «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ»، شکر را دارای ارکانی چون شناخت نعمت، نسبت دادن آن به خدا، سپاسگزاری و به‌کارگیری آن در مسیر کمال می‌دانند و تأکید می‌کنند که «اگر نعمت الهی را در جایش مصرف کردید، خدا آن نعمت را بر شما زیاد خواهد کرد؛ این سنت الهی است» (<https://khl.ink/f/50545>). از این رو حفظ نعمت‌ها دشوارتر از به‌دست آوردن آنهاست؛ چنان‌که بنی‌اسرائیل به‌خاطر ناشکری به «ذلت و مسکنت» دچار شدند (بقره: ۶۱ / <https://khl.ink/f/2168>).

در مقابل، کفران نعمت که با غفلت، انکار، نادانستن نعمت از سوی خدا یا مغرور شدن محقق می‌شود، موجب زوال نعمت و نزول عذاب است: «وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ» (ابراهیم: ۷ / <https://khl.ink/f/50545>). قرآن جامعه‌ای را مثال می‌زند که با کفران نعمت، خداوند لباس گرسنگی و خوف را بر آن پوشاند: «وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ

مکان فکرت بأنعم الله فاذاقها الله لباس الجوع والخوف» (نحل: ۱۱۲) <https://khl.ink/f/3344>. از این رو شکر انقلاب شرط ماندگاری آن است (<https://khl.ink/f/34995>) و این قانون خداست که خداوند نعمت را تغییر نمی‌دهد مگر آنکه خود مردم رفتارشان را تغییر دهند: «ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ» (انفال: ۵۳ / <https://khl.ink/f/2478>) و نعمت خدا را به کفران تبدیل کنند (<https://khl.ink/f/36396>).

۵-۲. سنت خَلْف (جایگزین)

سنت خلف به این معناست که هر چیزی در راه خدا انفاق شود، خداوند آن را با نعمتی دیگر و بلکه بهتر جایگزین می‌کند: «وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ» (سبا: ۳۹). در امور مالی، زکات که در کاربری‌های قرآنی به معنای مطلق انقافات است (<https://khl.ink/f/29236>)، هرچند به ظاهر کم کردن مال است، اما به زیادت رزق منتج می‌شود (<https://khl.ink/f/43127>).

ایشان در بیانی با اشاره به شهدا درباره انفاق جان می‌فرمایند: «آن کسی که قدم در میدان فداکاری می‌گذارد و خالصانه و مخلصانه هستی خود را در راه خدا می‌دهد، خود خدای متعال بر عهده گرفته است که زنده‌اش نگه بدارد. «وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ» ... سنت الهی بر این است که راه پاکان و صالحان و مخلصان بماند» (<https://khl.ink/f/2940>).

ایشان در بیانی دیگر می‌گویند: «بزرگ‌ترین اجری که در این دنیا به شهید داده می‌شود، بقا و استحکام آن حقیقتی است که شهید جان خود را برای آن حقیقت فدا کرده است. خدای متعال آن حقیقت را به برکت خون شهید حفظ می‌کند. سازوکار منطقی و عقلایی این هم معلوم است؛ وقتی یک جامعه‌ای از جان خود، از هستی خود، از راحتی خود برای یک ارزشی، یک حقیقتی می‌گذرد، حقانیت خود را در دنیا به اثبات می‌رساند و حقانیت است که می‌ماند، حق است که باقی می‌ماند؛ این سنت الهی است» (<https://khl.ink/f/21257>).

۳. سنت‌های مطلق

برخی سنت‌هایی که در بیانات رهبر شهید انقلاب آمده است، وابسته به اراده نیست؛ برای نمونه ایشان براساس آیات قرآن (یس: ۳۶ / ذاریات: ۴۹) زوجیت در عالم آفرینش را یک قانون عام عالم وجود تلقی می‌کنند (<https://khl.ink/f/51647>) و بر اساس آیه ۷۲ سوره نحل، خانواده را که تحقق‌بخش زوجیت است، یک سنت الهی و سنت آفرینش بر می‌شمروند (<https://khl.ink/f/58766>). آنچه در ادامه می‌آید نمونه‌های مهم از این گونه سنت‌هاست که در بیانات ایشان پر تکرار است:

۱-۳. سنت‌های مطلق رقابت‌ناپذیر

۱-۱-۳. سنت رحمت و هدایت عام

یکی از صفات خداوند، صفت «رحمان» است. براساس این صفت، فیض خداوند، شامل همه موجودات در نظام هستی می‌شود. خداوند با افاضه وجود و تدبیر مسیر کمال هر موجود، رحمت خود را به تمامی مخلوقات گسترده است: «أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى» (طه: ۵۰). این هدایت تکوینی، اختصاص به انسان ندارد؛ بلکه جمادات، گیاهان، حیوانات و هر موجودی متناسب با ظرفیت وجودی خود، از این رحمت بهره‌مند است و در مسیر رشد و کمال خویش قرار می‌گیرد. این همان رحمت عامی است که شامل همه موجودات عالم شده و زمینه‌ساز رحمت خاص (رحمت تشریعی و هدایت انسان به کمال نهایی) است (<https://khl.ink/f/40897>).

براین اساس و با استناد به آیه شریفه «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءِ وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا» (اسراء: ۲۰)، خداوند به همه انسان‌ها — اعم از مؤمن و کافر — امداد می‌رساند (<https://khl.ink/f/3356>) / <https://khl.ink/f/2922> / <https://khl.ink/f/3362> / <https://khl.ink/f/3288>). این سنت (سنت امداد) تا مادامی که به اراده انسان‌ها و جوامع بستگی

نداشته باشد، مطلق و غیررقابت‌پذیر است؛ اما زمانی که در بستر جهان انسانی اجرا و اراده انسانی در آن دخیل شود، به محدوده سنت مشروط وارد خواهد شد (اسراء: ۱۸-۱۹)؛ لذا اگر ملتی در جهت دستیابی به پیشرفت مادی تلاش و مقاومت^۱ کند، به نتیجه خواهد رسید: «سنت الهی بر این قرار گرفته است که هر ملتی تلاش و کار کند، بدون تردید نتیجه آن را خواهد دید ... حتی کسانی هم که دنبال مادیات صرف بدون معنویت می‌روند، اگر مدیریت و تدبیر درستی داشته باشند و تلاش و مجاهدت هم بکنند، البته به آن خواهند رسید: «كَلَّا نَمَدَّ هُوْلَاءِ وَ هُوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ». این صریح قرآن است» (<https://khl.ink/f/3147>) و آن‌گاه که ملتی در کنار این تلاش، رضای الهی را هم دنبال کند و درصدد کسب آخرت باشد، از امداد ویژه بهره‌مند خواهد شد که در قالب سنن مشروطی مانند نصرت و هدایت خاصه و ... رخ می‌نماید (<https://khl.ink/f/2922>). معنای این سخن آن است که در جهان انسانی، پس از هر سنت مطلق، سنت مشروط قرار دارد.

۲-۱-۳. سنت ابتلا (آزمایش همگانی)

سنت ابتلا یکی دیگر از سنن مطلق است که جریان آن بسته به اراده انسان‌ها نیست. در بیانات رهبر شهید به این سنت، بارها اشاره شده است. ایشان با استناد به آیاتی چون «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ ...» (بقره: ۱۵۵) و «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ» (عنکبوت: ۲)، می‌فرمایند که هیچ‌کس از آزمایش الهی گریزی ندارد. اما آنچه مهم است، واکنش انسان در برابر این ابتلاست.

ایشان در ضمن تحلیل جنگ احد و اشاره به دو سنت پیروزی و شکست

۱. ایشان در بیانی دارند: ایستادگی وسیله پیروزی است، منتها کسانی که مقاومت می‌کنند، باید از خطرات مقاومت نترسند. اگر ترسیدند، در مقاومتشان اختلال پیدا خواهد شد و پیروزی به دست نخواهد آمد و این، آفت اغلب ملت‌ها و جماعات است که وسط راه دچار ترس می‌شوند. اگر آن گروه، ملت و جماعتی که می‌خواهد مقاومت کند، از فقدان لذایذ زندگی، از فقدان حیات و از فقدان راحتی نترسد و ناراحت و آشفته نشود و پیش برود، بدون تردید مقاومت با پیروزی همراه است. این مقاومت وقتی با ایمان باشد، ادامه پیدا خواهد کرد؛ لذا می‌گوییم و همیشه گفتیم که ایمان همراه با مقاومت، به دنبالش پیروزی است. مراد ما فقط ایمان دینی هم نیست؛ ایمان به هر اصلی (<https://khl.ink/f/3356>).

((<https://khl.ink/f/50545>)) پیروزی‌ها را عجین با ابتلائات می‌دانند و می‌فرمایند: «البته نصرت الهی به معنای این نیست که آزمایش‌های دشوار و سخت نیست؛ چرا: «وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ» (بقره: ۱۵۵)؛ اینها هست و همه اینها در سرِ راه مبارزه وجود دارد؛ اما «و بَشِّرِ الصَّابِرِينَ». صبر یعنی ایستادگی؛ تداوم راه؛ این مورد بشارت الهی است؛ یعنی پیروزی نصیب خواهد شد» (<https://khl.ink/f/3179>).

«وقتی مجموعه‌ای حرکت می‌کند، البته، شهادت‌ها هست، سختی‌ها هست، رنج‌ها هست؛ اما پیروزی هم هست: «وَلِيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ» نمی‌فرماید که نصرت می‌دهیم؛ خون هم از دماغ کسی نمی‌آید، نه؛ «فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ» (توبه: ۱۱۱)؛ می‌کشند و کشته می‌شوند؛ اما پیروزی به دست می‌آورند. این، سنّت الهی است. (<https://khl.ink/f/4790>).

نکته قابل توجه این است که بیان ایشان اولاً ناظر به دو گونه سنت ابتلاست؛ گونه‌ای مطلق است و اراده انسان‌ها در جریان آن دخالت ندارد و گونه‌ای که مشروط است و به اراده انسان‌ها بستگی دارد، اما گونه دوم محطّ نظر ایشان است. اینکه ملتی راه مبارزه را برگزیند، با اختیار آن ملت است و این‌گزینش، اسباب ابتلای به گرفتاری‌ها را فراهم می‌کند که متفاوت است با ابتلائات غیراختیاری. اینجا است که سنت ابتلای مشروط جاری می‌شود. ثانیاً صبر بر جریان سنت ابتلا - چه مطلق باشد و چه مشروط - زمینه جریان سنت نصر را فراهم می‌کند که خود از سنن مشروط است.

۲-۳. سنت مطلق رقابت‌پذیر

دسته دوم از سنن مطلق، سنت‌هایی هستند که اصل تحقق آنها حتمی است؛ اما کمیت (سرعت یا تأخیر)، کیفیت و میزان بهره‌مندی به عملکرد انسان‌ها بستگی دارد. در زیر به مهم‌ترین نمونه از نگاه آیت‌الله شهید خامنه‌ای رحمته‌الله خواهیم پرداخت:

۱-۲-۳. سنت تحول (تغییر مستمر جوامع)

از سنن مطلقى که رهبر شهید بدان اشاره کرده‌اند و می‌توان آن را ذیل سنت مطلق رقابت‌پذیر تعریف کرد، سنت تحول است. آیت‌الله شهید خامنه‌ای علیه‌السلام می‌فرمایند: «تحول، سنت الهی است در زندگی بشر. با او سینه به سینه نباید شد؛ از او استقبال باید کرد. باید تحول را مدیریت کرد، تا به پیشرفت بینجامد» (<https://khl.ink/f/3383>).

این سنت نشان می‌دهد هیچ جامعه‌ای در یک وضعیت ثابت باقی نمی‌ماند یا به سمت تعالی پیش می‌رود یا رو به انحطاط می‌گذارد؛ اما انساها در کمیت و کیفیت آن نقش‌آفرینی می‌کنند.

۲-۲-۳. سنت استخلاف صالحان (وعده جانشینی صالحان در زمین)

ایشان با استناد به آیه «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ...» (نور: ۵۵)، می‌فرمایند: «این هم یک وعده قطعی است. هر قومی، هر ملتی و هر جمعیتی که ایمان و عمل صالح داشته باشد، خلیفه خدا در زمین خواهد شد؛ یعنی قدرت را در زمین در دست خواهد گرفت. برو برگرد ندارد» (<https://khl.ink/f/23371>). در این بیان، جریان سنت (خلیفه خدا در زمین شدن) به ایمان و عمل صالح مشروط شده است؛ اما از سویی دیگر مسئله به گونه‌ای طرح می‌شود که انگار این یک حرکتی است که هیچ عاملی — حتی اراده انسان — نمی‌تواند در اصل جریان آن اثرگذار باشد:

«خدای متعال قوانینی در آفرینش دارد که چه انسان‌ها بخواهند، چه نخواهند؛ چه قدرتمندان راضی باشند و چه نباشند، این قوانین را جاری می‌کند. شما می‌بینید که خدای متعال، طبق قوانین و سنن قطعیه عالم، شرایط را به گونه‌ای ترتیب داده است که این حرکت عظیم اسلامی و بیداری مسلمین متوقف نشود و متوقف نشده است» (<https://khl.ink/f/11190>). از این رو هیچ تردیدی در تحقق آیه «وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ

الوارثین» (قصص: ۵) وجود ندارد (<https://khl.ink/f/52554>). اما این گونه نیست که اساساً به اراده انسان‌ها و ملت‌ها مربوط نباشد. براین اساس خداوند امام حسین (ع) را زنده نگه می‌دارد؛ اما اسباب آن، من و شما و این یعنی اراده الهی از طریق اسباب محقق می‌شود. (<https://khl.ink/f/51635>) لذا در سنت رقابت‌پذیر اگر یک نسل یا جامعه، کوتاهی کند، نسل دیگر جایگزین می‌شوند و اسباب تحقق آن سنت را فراهم می‌آورند. این سنت استبدال است که ایشان درباره آن می‌فرمایند:

«اگر ما هم نباشیم» فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ (مائده: ۵۴). بار خدا بر زمین نمی‌ماند، پیش خواهد رفت؛ یک حرکت طبیعی، ناموس طبیعت است، ناموس تاریخ است» (<https://khl.ink/f/8019> / <https://khl.ink/f/33011>).

نتیجه اینکه سنت استخلاف صالحان از سویی مشروط است؛ زیرا خلیفه خدا در زمین شدن مشروط به ایمان و عمل صالح است (<https://khl.ink/f/2922>). اما از سویی دیگر، حرکت عمومی بشر به سمت هدف‌های والا ترتیب داده شده است و این چیزی است که به‌طور قهری و طبیعی، جامعه بشریت به سمت آن حرکت می‌کند (<https://khl.ink/f/3071>). براینکه این سخنان آن است که برخی از سنن در عین اینکه سویه‌ای از عدم وابستگی به اراده انسان را دارا هستند، به‌طور کلی از اراده انسان منفک نمی‌باشند و این همان سنت مطلق رقابت‌پذیر است.

۴. نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

بررسی بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای (ع) از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲ که در موضوع سنت‌های الهی در پایگاه اطلاع‌رسانی بارگذاری شده است، نشان می‌دهد که:

۱. می‌توان سنت‌های الهی را از منظر ایشان به سه دسته عمده تقسیم کرد:

الف) سنت‌های مشروط (نصر، خلف و تدمیر): تحقق این سنن به شرط فعل انسان است.

ب) سنت‌های مطلق غیر رقابت‌پذیر (هدایت و امداد عام و ابتلاء): این سنن حتماً و بدون توجه به اراده انسان جاری می‌شوند و وظیفه انسان، شناخت و بهره‌گیری درست از آنهاست. چنین سنت‌هایی زمینه جریان سنت نصر را فراهم می‌کنند.

ج) سنت مطلق رقابت‌پذیر (تحول و استخلاف صالحان): اصل تحقق آن قطعی است، اما کمیت و کیفیت و سرعت آن به میزان ایمان و عمل صالح جامعه وابسته است و در صورت کوتاهی یک نسل، نسل دیگر جایگزین می‌شود. ۲. از میان همه سنن، سنت نصر محوری‌ترین مفهوم در بیانات ایشان به شمار می‌رود. این سنت با بیش از ۶۰ درصد، بیشترین بسامد را دارد.

۳. حداقل از ۱۴ آیه قرآن برای اثبات سنت نصر و بیان شرایط آن کمک گرفته شده است. بر این اساس، شرط اصلی تحقق این سنت، «حضور در میدان» و «نصرت دین خدا»، «حرکت، مجاهدت، بصیرت، اخلاص» دانسته شده است.

۴. ایشان مسائل را به صورت انتزاعی مطرح نکرده‌اند و هدف اصلی ایشان تطبیق این سنت‌ها بر مصادیق کنونی بوده است؛ لذا در بیان ایشان می‌توان مصادیقی از صدر اسلام تا حوادث کنونی مانند انقلاب اسلامی و مقاومت مردم غزه را مشاهده کرد که همگی گویای اجرای قانون نصرت الهی می‌باشند. به بیانی دیگر ایشان، هم در مقام تبیین نظری، از وجود قوانین الهی برای مدیریت جوامع و تاریخ و نیز از لوازم تحقق آن قوانین سخن گفتند و هم در مقام تطبیق عملی تأکید کردند که آن سنت الهی به وقوع پیوسته است و جریان یافتن آن به دلیل فراهم کردن زمینه‌های لازم از سوی شما بوده است.

۵. از یافته‌های مهم این تحقیق است آن است که در بیانات آیت‌الله شهید خامنه‌ای^{ره}، دیگر سنن و حتی تعریف سنت‌های الهی نیز در ارتباط با سنت نصر تبیین شده است. این مسئله نشان می‌دهد آیت‌الله شهید خامنه‌ای^{ره} در شرایط حساس کنونی (مواجهه با استکبار جهانی، تحریم‌ها و

جنگ ترکیبی) بیش از همه بر وعده تخلف‌ناپذیر یاری الهی به مجاهدان تأکید دارند تا امید را در دل ملت‌های مسلمان زنده نگه دارند. درمجموع، اندیشه سنت‌های الهی در منظومه فکری آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع، نه یک نظریه انتزاعی بلکه دستورالعملی عملی برای تحلیل تحولات منطقه و جهان و منبع امید و پایداری در برابر استکبار است. مطالعه این بیانات، چارچوبی مستحکم برای پژوهش‌های آتی در زمینه «الهیات مقاومت» و «فلسفه تاریخ اسلامی» فراهم می‌آورد.

حامی مالی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله هیچ گونه حامی مالی ندارد.

سهم نویسنده در پژوهش

نویسنده مسئولیت کامل طراحی، اجرا، نگارش و تأیید نهایی مقاله را بر عهده داشته است.

تضاد منافع

نویسنده اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارد.

منابع

قرآن کریم.
پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله شهید خامنه‌ای^ع، قابل بازیابی در:

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid&3129=p3=>

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index-old?tid3129#128003=>

References

The Holy Qur'an.

The official database of the Office for the Preservation and Publication of the Works of Grand Ayatollah Khamenei, available at:

a. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=3129&p=3>

b. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index-old?tid=3129#128003>